

УДК 02:001.102]:378(5)
DOI: 10.31866/2616-7654.10.2022.269488

ОСОБЛИВОСТІ РОЗБУДОВИ СИСТЕМИ ВИЩОЇ БІБЛІОТЕЧНО- ІНФОРМАЦІЙНОЇ ОСВІТИ В КРАЇНАХ АЗІЇ

*Анатолій Гуменчук,
кандидат історичних наук, доцент,
Перший проректор
Національної академії
образотворчого мистецтва
і архітектури
(Київ, Україна)
e-mail: tora@ua.fm
ORCID: 0000-0001-8931-7474*

Метою дослідження є визначення сучасного стану та тенденцій розвитку моделей вищої бібліотечно-інформаційної освіти в країнах Азії, встановлення можливостей запозичення їх кращих освітніх практик в Україні. У статті визначено азійські країни-лідери модернізації національних систем вищої ступеневої бібліотечно-інформаційної освіти, серед яких як розвинуті країни світу (Японія), так і країни, що швидко розвиваються (Китай, Республіка Корея, Сінгапур, Індонезія, Малайзія, Туреччина, Філіппіни).

Методологія дослідження базується на використанні евристичних можливостей соціокультурного та системного підходів, джерелознавчому та компаративному методах, контент-аналізі бакалаврських і магістерських освітніх програм бібліотекознавчого спрямування.

Наукова новизна дослідження полягає у доведенні спільного та відмінного в системах вищої бібліотечно-інформаційної освіти провідних азійських країн, уведенні до наукового обігу результатів аналізу змісту та структури бібліотекознавчих освітніх програм кращих університетів провідних країн Азії. Зазначено, що ці освітні заклади успішно імплементували в освітню практику всі базові принципи Болонського процесу, що сприяло підвищенню якості підготовки бібліотечних фахівців, їх конкурентоспроможності на світовому ринку праці.

Зроблено **висновки** щодо основних принципів, закладених в основу модернізації бібліотекознавчих освітніх програм, встановлено соціокультурні, економічні, географічні та політичні чинники, що зумовили різноманіття моделей підготовки інформаційних фахівців різних рівнів. Визначено специфіку ступеневої підготовки бакалаврів, магістрів і докторів філософії зі спеціальності «Бібліотекознавство та інформаційні науки» у провідних азійських університетах, охарактеризовано профілі та зміст їх освітніх програм. Встановлено організаційні та когнітивні особливості підготовки бібліотечно-інформаційних кадрів різних освітніх рівнів, охарактеризовано ключові компетентності, які набувають здобувачі освіти під час їх опанування. Наголошено на перспективних для України здобутках та інноваціях кращих моделей підготовки бібліотечно-інформаційних фахівців у країнах Азії, які варто реалізувати в межах єдиної інтегрованої спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа.

Ключові слова: вища бібліотечно-інформаційна освіта, країни Азії, бакалаврські, магістерські та докторські освітні програми, міждисциплінарний підхід, освітній напрям «Library and Information Management».

ВСТУП

Регіон азійських країн є найбільшим у світі за чисельністю населення та другим після Америки за розміром території. За даними ООН, до регіону Азії належать 47 суверенних держав, серед яких дві найбільші (Китай та Індія) та три карликові (Бахрейн, Мальдіви, Сінгапур). За рівнем економічного розвитку в Азії є усі типи держав – від високорозвинених (Японія, Ізраїль та Кіпр) до найменш розвинених, а також нових індустріальних країн, що швидко розвиваються (Республіка Корея, Сінгапур, Тайвань, Індонезія, Малайзія, Таїланд, Туреччина, Філіппіни). Саме серед цих країн за останнє десятиріччя виокремилися держави-лідери щодо рівня розвитку вищої бібліотечно-інформаційної освіти, провідні університети яких щорічно представлені у світовому рейтингу QS World University Rankings, який об'єднує 50 кращих університетів із 17 країн світу за освітнім напрямом «Library and Information Management» ("QS World University Rankings", 2022). Найвище серед азійських країн – 18 місце у світовому рейтингу посів Наньянський технологічний університет (Сінгапур), 20 місце – Уханьський університет (КНР), 26 місце – Нанкінський університет (КНР), 29 місце – Університет Сюнжунгван (Південна Корея), 32 місце – Малайський університет Куала-Лумпура (Малайзія), 35 місце – Пекінський університет (КНР), 40 місце – Університет Цукуба (Японія), 47 місце – Університет Фудань (КНР). Таким чином, до світового рейтингу увійшли університети 5 азійських країн, серед них Китай представлений 4 університетами, інші країни – Сінгапур, Малайзія, Республіка Корея та Японія – одним найпотужнішим університетом країни.

Варто зауважити, що серед групи нафтодобувних азійських країн із великими прибутками та високим ВВП на душу населення, до яких належать країни Перської затоки та Бруней, а також країн великого потенціалу розвитку (Індія, Пакистан, Ліван, Йорданія, Шрі-Ланка) немає країн із високим рівнем розвитку вищої освіти, зокрема й бібліотечно-інформаційної. Основна частка ВВП цих країн створюється за рахунок експорту нафти, тому їх уряди не бачать сенсу у розбудові суспільства знань та модернізації національних освітніх систем на принципах демократизації, фундаменталізації, універсалізації, цифровізації та студентоцентрованого навчання. У групі найменш розвинутих азійських країн (Афганістан, Бангладеш, Бутан, Ємен, Камбоджа, Лаос, М'янму, Непал, Східний Тимор) дуже низький рівень ВВП, частка писемного дорослого населення є меншою, ніж 20 %, тому створення конкурентоспроможної системи вищої освіти в цих країнах є наразі неможливим.

Серед країн із централізованою плановою економікою (Китайська Народна Республіка, В'єтнам та Корейська Народно-Демократична Республіка) винятком щодо успішної модернізації національної системи вищої освіти на кшталт кращих світових зразків є КНР. Тому не випадково, що з усіх азійських країн, які представлені в Світовому рейтингу університетів, заснованому на таких критеріях оцінки, як академічна репутація, репутація випускників серед роботодавців, результативність дослідницької діяльності, саме Китай представлений найбільшою кількістю університетів. Цей феномен зумовлює необхідність дослідження особливостей та тенденцій розвитку вищої бібліотечно-інформаційної освіти у країнах із різними типами економічних і політичних систем, що визначають вектори та темпи модернізації національних освітніх моделей.

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ

У останнє десятиріччя зростає кількість публікацій, присвячених вивченню зарубіжного досвіду підготовки бібліотечних фахівців, але щодо азійських країн, то поки що детально досліджено лише особливості національної освітньої системи Китаю (Гуменчук, 2021b) та Азербайджану (Казімі & Кунанець, 2014). Загальні тенденції розвитку та вектори диверсифікації моделей підготовки бібліотечно-інформаційних фахівців за кордоном висвітлювалися у працях О. Матвієнко, М. Цивіна (2021), А. Гуменчука (2021a), А. Соляник (2020) та ін. У працях М. Толмач (2022), Т. Новальської та В. Касьяна (2021) охарактеризовано зміст і напрямки цифровізації вищої бібліотечно-інформаційної освіти як сучасний тренд її модернізації. Своєчасність та необхідність цифровізації вищої освіти підтверджують і праці зарубіжних науковців (Carretero et al., 2017). Підґрунтям для визначення сучасного стану національних систем підготовки бібліотечних кадрів у країнах Азії та порівняння змісту освітніх програм їх університетів є підготовлений ІФЛА «Всесвітній путівник із бібліотечної, архівної та інформаційної освіти» (*World Guide to Library*, 2007). Оригінальність підходів колег із провідних азійських університетів до розбудови ефективної системи вищої бібліотечної освіти та відсутність ґрунтовних досліджень, присвячених осмисленню історичних трансформацій та перспектив розвитку цієї системи в умовах цифровізації глобального комунікаційного простору, актуалізують наукові розвідки з означеної проблематики.

Мета статті – визначити специфіку розбудови системи вищої бібліотечно-інформаційної освіти в країнах Азії.

МЕТОДИ ТА МАТЕРІАЛИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Реалізації мети сприяло застосування евристичних можливостей системного та соціокультурного підходів, які дозволили визначити особливості національних моделей вищої бібліотечної освіти в різних типах країн Азії – від найрозвинутіших до найменш розвинутих у світі. Цінним джерелом компаративного аналізу змісту сучасних освітніх програм підготовки бакалаврів та магістрів в університетах азійських країн є підготовлений за ініціативою ІФЛА «Всесвітній путівник із бібліотечної, архівної та інформаційної освіти» (*World Guide to Library*, 2007), а також контент офіційних сайтів профільних університетів провідних азійських країн, що готують фахівців у галузі бібліотекознавства та інформаційних наук і висвітлюють особливості профілізації діючих освітніх програм.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Найрозвинутіша на континенті та єдина азійська країна «Великої сімки» – Японія, яка не має природних ресурсів, але змогла реалізувати економічний прорив завдяки створенню однієї з найкращих систем вищої освіти у світі. Національна система вищої бібліотечно-інформаційної освіти Японії охоплює 10 університетів, які мають кафедри інформаційних ресурсів та/або управління знаннями, що пропонують освітні програми бакалавра, магістра, доктора філософії зі спеціальності «Бібліотекознавство та інформаційні науки». На бакалаврському рівні вищої освіти більшість університетів зберігає класичні профілі чотирирічних освітніх програм, наприклад, «Архівознавство», «Бібліотекознавство та управління інформацією», «Бібліотекознавство та управління знаннями». На

рівні магістратури міждисциплінарність дворічних освітніх програм посилюється, найпопулярнішими з них є «Інформація та медіадослідження», «ЗМІ та суспільство», «Управління інформацією та ЗМІ», «Культура та інформаційні ресурси». Доктора філософії в галузі бібліотекознавства та інформаційних наук готують за три роки, окрім класичних ОП, також є міждисциплінарні на кшталт «Бібліотекознавство, інформація та медіадослідження».

Провідним університетом Японії, що має потужну наукову школу в галузі бібліотекознавства та інформатики, є Університет Цукуба, утворений у 1973 р. на базі найстарішого в країні Токійського педагогічного університету, заснованого у 1872 р. Цей університет посідає 8 місце в рейтингу університетів Японії, 55 місце в рейтингу університетів Азії, а щодо освітнього напрямку «Library and Information Management», то у світовому рейтингу QS World University Rankings, який об'єднує 50 кращих університетів із 17 країн світу, він посідає 40 місце. Важливо підкреслити, що у 2002 р. Університет Цукуба об'єднався з Університетом бібліотекознавства та інформатики, в результаті чого в структурі Університету Цукуба було утворено Школу бібліотекознавства та інформатики і Вищу школу бібліотечних та інформаційних досліджень у галузі медіа.

Нині назву Школи бібліотекознавства та інформатики змінено на Школу наук про знання та бібліотечні науки. На сайті Школи (<https://www.tsukuba.ac.jp/education/organization-ug-list-0160/>) підкреслено, що об'єктом досліджень цієї наукової галузі є процеси формування і розповсюдження знань та інформації в суспільстві, мета навчання – здобуття знань щодо планування та експлуатації механізмів обміну знаннями, таких як інтернет, бібліотеки та інформаційні системи, які їх підтримують. Предметна галузь вивчення – це всі інститути, системи, види діяльності та явища, які беруть участь у процесах створення, відбору, накопичення, аналізу, оцінки, використання інформації і знань, призначені для навчання та досліджень. Школа пропонує здобувачам три освітні програми бакалаврського рівня: «Наука про знання»; «Інформаційні системи знань»; «Управління інформаційними ресурсами».

Перші дві освітні програми спрямовані на підготовку фахівців, які володіють методами інтерактивного контекстно-орієнтованого пошуку інформації, вміють ідентифікувати наміри користувачів, розуміють їх інформаційні потреби та дослідницьку поведінку, принципи побудови нового типу бібліотеки – інтелектуальної. Напрями досліджень бакалаврських робіт здобувачів освіти демонструють широкий діапазон їх наукових вподобань, зокрема: доступ до інформації та розробка контенту, картування знань і аналіз мережевого співтовариства, пошук та інтелектуальний аналіз веб-даних, технології захисту від спаму, засоби використання інтернету нового покоління, моделі машинного навчання для великих даних.

Зміст освітньої програми «Управління інформаційними ресурсами» наближений до теоретико-методичних проблем бібліотекознавства та архівознавства, спрямований на надання здобувачам знань щодо виробництва сучасних продуктів і послуг університетських та публічних бібліотек, які спираються на технології розбудови цифрового суспільства.

Дворічна магістерська освітня програма Університету Цукуба є інтеграційною за змістом і має назву «Інформаційні науки та соціальна інженерія», її випускники отримують ступінь магістра інформаційних наук та інженера, який вміє про-

ектувати стійкість до ризиків. Аналогічна трирічна докторська програма дозволяє отримати аспірантам ступінь інформаційного інженера з управління ризиками, який вмє глибинно аналізувати ризики та використовувати їх для стійкого розвитку суспільства. Прогнозуючи ризик на основі моніторингу та обробки великих обсягів інформації, фахівець визначає його кількісно, контролює та зменшує, створюючи умови стійкості для гнучкого відновлення після надзвичайних ситуацій, спричинених дією ризику. Такі фахівці є затребуваними на посадах системних консультантів або інтеграторів, які керують групами системних інженерів та програмістів і створюють великомасштабні інформаційні системи, корпоративні продукти і технології працюють викладачами університетів та є співробітниками науково-дослідних інститутів ("School of Knowledge Science", б.р.).

Важливо, що в Університеті Цукуба створено умови для реалізації міжнародної мобільності здобувачів освіти, оскільки його випускова кафедра є членом Асоціації бібліотекознавчих науково-освітніх шкіл Азійсько-Тихоокеанського регіону. Важливо, що Університет уклав угоди про співпрацю з одним із найпрестижніших навчальних закладів Південної Кореї – Пусанським національним університетом, а також Піттсбурзьким університетом (США), Японським культурним центром у Торонто (Канада) та Шанхайською бібліотекою (КНР). У межах міжнародної програми стажувань кілька студентів щорічно відправляються на короткий термін у зарубіжні бібліотеки та інформаційні центри, а зарубіжні студенти відвідують Школу бібліотекознавства Університету Цукуба, щоб ознайомитися із сучасними тенденціями діяльності бібліотек Японії. Це суттєво підвищує якість підготовки інформаційних фахівців та їх конкурентоздатність на міжнародному ринку праці.

Таким чином, система вищої бібліотечно-інформаційної освіти Японії модернізується на кшталт кращих світових зразків, спираючись на принципи демократизації освітніх практик, універсальності змісту підготовки фахівців, гнучкості та диверсифікації профілів освітніх програм на основі поглиблення їх міждисциплінарності.

У Сінгапурі бібліотечно-інформаційні фахівці здобувають освіту у Школі комунікації і інформації Ві Кім Ві (WKWSC), яка є структурним підрозділом Коледжу гуманітарних, мистецьких та соціальних наук Наньянського технологічного університету. Школа готує бакалаврів комунікації з можливістю другої спеціальності у бізнесі або управлінні й міжнародних відносинах та бакалаврів мистецтв із можливістю вибору двох спеціалізацій: «Економіка та медіааналітика» або «Психологія та медіааналітика». Такий міждисциплінарний профіль освітніх програм дозволяє підготувати фахівця, здатного швидко адаптуватися у динамічному світі соціокомунікаційних змін цифрового суспільства. Змістовне ядро навчального плану зі спеціальності «Комунікація» утворюють такі базові дисципліни: «Запит і комунікація в міждисциплінарному світі», «Навігація цифровим світом», «Етика та громадянство в багатокультурному світі», «Кар'єра та підприємництво: розвиток для світу майбутнього», «Здоровий спосіб життя та благополуччя», «Наука і технології для людства», «Стійкість: суспільство, економіка та навколишнє середовище», «Основи написання медіа», «Цифрова грамотність», «Основи комунікації», «Закон, етика та політика щодо ЗМІ», «Виступ і аргументація», «Основи інформаційної аналітики».

З другого курсу передбачена можливість вибору студентами спеціалізації, зокрема «Рекламна комунікація», «Комунікаційні дослідження та інформаційна

аналітика», «Зв'язки із громадськістю», «Медіатрансляція та кінодослідження», «Журналістика», «Засоби мовлення та кінознавство», «Стратегічна комунікація для цифрової епохи» (вивчення інноваційних медіаформатів та цифрових перетворень медіаландшафту, що постійно змінюється), «Журналістика та медіаполітика», «Наука даних та медіадослідження». На третьому році навчання, на додаток до завершення обраних факультативів, студенти мають пройти 22-тижневий професійний стажування (PI) за профілем обраної спеціалізації. Так, вони можуть обрати зі списку партнерських компаній місце для проходження стажування або в організаціях державного сектору, або у великих медіакомпаніях, транснаціональних корпораціях Сінгапуру чи за кордоном. У кожного стажера є керівник, який допомагає студентам максимально проявити свої здібності, закріпити теоретичні знання та набути практичних навичок.

Четвертий рік навчання присвячений виконанню бакалаврського дослідницького проекту (Final-Year Project), за результатами реалізації якого випускник може отримати не лише національне, але й міжнародне визнання, демонструючи свої здібності та таланти, які набув протягом навчання у WKWSCI. Достатньо часто бакалаврські дослідницькі проекти випускників WKWSCI демонструються на міжнародних наукових конференціях та оприлюднюються в рецензованих академічних журналах. Випускні роботи студентів кінознавчих спеціалізацій виборюють нагороди на міжнародних фестивалях, праці майбутніх журналістів публікуються у провідних національних або зарубіжних ЗМІ ("Wee Kim Wee School", б.р.).

Базова концепція організації освітнього процесу в Наньянському технологічному університеті – це поєднання теоретичного навчання в аудиторії з набуттям цінного практичного досвіду поза університетом під час стажування на підприємствах-партнерах. Важливою перевагою цього освітнього закладу є також можливість міжнародної мобільності, оскільки Наньянський технологічний університет має зв'язки із понад 150 університетами по всьому світу, завдяки чому близько 70 % студентів їде на семестрову програму обміну як обов'язкову складову виконання своїх дипломних досліджень. За відгуками роботодавців, випускники університету є вже «готовими фахівцями», які вдало поєднують концептуальні знання із практичними навичками та досвідом стажування на провідних закордонних підприємствах галузі.

Школа комунікації і інформації Ві Кім Ві пропонує здобувачам дворічну магістерську освітню програму «Комунікаційні дослідження» та трирічну докторську освітню програму «Інформація і комунікація», зорієнтовані на такі напрями наукових досліджень: взаємодія людини із комп'ютером, ігри та гейміфікація, пошук та аналітика інформації, соціальні мережі, мобільні та всюдисущі обчислення, інформаційна поведінка, інформаційна грамотність, організація знань, додатки і методи управління знаннями; комунікація та інформація про здоров'я, маркетингова комунікація та зв'язки із громадськістю, медіамистецтво та культурні дослідження, комп'ютерна комунікація, журналістика, міжнародна/міжкультурна комунікація, комунікаційне право та політика, політична комунікація.

Ядром навчального плану обох програм є обов'язкові дисципліни першого року навчання, які передбачають вивчення майбутніми науковцями теоретико-методологічних засад функціонування комунікаційної галузі: «Теорія комунікації», «Філософія досліджень», «Концепції теорії інформації», «Кількісні та якісні методи досліджень у галузі комунікації та інформації». Серед вибіркових дисци-

плін здобувачам пропонуються такі: «Інтелектуальний пошук інформації», «Нові медіа та суспільство», «Інформаційна поведінка людини», «Розум та ЗМІ», «Мережевий аналіз: теорія та методи», «Теорія та практика статистичного аналізу», «Комунікаційна неврологія», «Моделювання структурними рівняннями в галузі комунікаційних та інформаційних досліджень», «Теорія реклами та психологія споживачів», «Академічне письмо та мовлення» ("Master of Communication Studies", б.р.; "Doctor of Philosophy", б.р.).

Проблематика магістерських і докторських дисертаційних досліджень свідчить про високий рівень концептуалізації сучасних проблем розвитку соціокомунікаційного простору в умовах цифровізації суспільства. Потужна теоретико-методологічна підготовка майбутніх дослідників відповідає складності завдань, які їм доводиться вирішувати, та дозволяє констатувати якісну підготовку кадрів у системі ступеневої інформаційної освіти Сінгапуру.

У невеликій за розмірами Південній Кореї підготовку бібліотечно-інформаційних фахівців здійснює 31 університет. Кафедри бібліотечних, архівних та інформаційних досліджень пропонують чотирирічні бакалаврські, дворічні магістерські та трирічні докторські освітні програми, зміст яких спрямований на підготовку універсального фахівця, який здатний вирішувати завдання організації ефективного функціонування бібліотеки, архіву та інформаційного підрозділу будь-якої установи. Ознайомлення зі змістом навчального плану підготовки бакалавра інформаційних наук Пусанського національного університету (Республіка Корея) дозволяє констатувати його подібність зі змістом підготовки бакалавра зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» в Україні. Так, обов'язковими для вивчення навчальними дисциплінами є «Вступ до бібліотечної та інформаційної науки»; «Історія інформаційної та бібліотечної культури»; «Вступ до інформаційних технологій»; «Корейські класичні джерела інформації»; «Вступ до класифікації знань»; «Вступ до інформаційних ресурсів»; «Інформаційна поведінка»; «Управління бібліотечним фондом»; «Організація інформаційних ресурсів»; «Методи пошуку інформації»; «Довідково-інформаційні служби».

Цикл вибіркових дисциплін навчального плану містить близько 30 пропозицій, пов'язаних із майбутніми професійними спеціалізаціями фахівців. Зокрема, ті, хто планує працювати в галузі формування інформаційних ресурсів, обирають такі курси: «Принципи організації інформаційних систем», «Практика організації інформаційних ресурсів», «Управління електронними інформаційними ресурсами», «Теорії пошуку інформації», «Проектування інформаційних систем» та ін. Майбутні бакалаври в галузі бібліотекознавства мають можливість поглиблювати свої компетентності через вивчення таких варіативних дисциплін: «Етика інформаційної професії», «Теорії управління бібліотекою», «Управління шкільною бібліотекою», «Організація обслуговування користувача в бібліотеці», «Керівництво читанням», «Вступ до цифрових бібліотек», «Бібліотечна та інформаційна політика в Кореї», «Метод дослідження в бібліотечній та інформаційній науці», «Філософія та теоретика бібліотечної справи». Для майбутніх бібліографів передбачені такі вибіркові дисципліни, як «Корейська бібліографія», «Джерела інформації для дітей та молоді», «Джерела інформації для корейських досліджень», «Теорія та практика метаданих», «Джерела інформації з гуманітарних і соціальних наук», «Джерела інформації в галузі науки і техніки» та ін. Для тих здобувачів, які обра-

ли спеціалізацію в галузі архівознавства, цикл вибіркових дисциплін містить такі додаткові курси: «Вступ до архівознавства», «Джерела ділової інформації», «Організація корейських архівних матеріалів», «Польові дослідження в організації архівної інформації», «Управління записами та інформацією» ("Curriculum", 2021).

Таким чином, у корейській освітній традиції ще зберігаються галузевий та функціональний підходи щодо профілізації підготовки бакалаврів із бібліотечних, архівних та інформаційних досліджень, поряд із класичними теоретичними дисциплінами здобувачам пропонуються інноваційні, що розкривають особливості обслуговування користувачів у цифровому комунікаційному просторі.

Магістерські та докторські освітні програми Вищої школи бібліотечних та інформаційних наук Пусанського національного університету пропонують здобувачам прослухати цикли обов'язкових і вибіркових дисциплін загальним обсягом 21 кредит для магістра і 30 кредитів для доктора філософії та підготувати до захисту дисертаційне дослідження (обсягом відповідно 27 та 42 кредити). Серед обов'язкових навчальних дисциплін: «Передові дослідження в бібліотечному менеджменті», «Передові теорії класифікації», «Передові дослідження в галузі інформаційних послуг», «Передові дослідження в галузі пошуку інформації», «Порівняльні дослідження в бібліотечному та інформаційному менеджменті», «Передові дослідження в галузі пошуку інформації», «Порівняльні дослідження в бібліотечному та інформаційному менеджменті». Завдяки можливості вільного вибору певних дисциплін здобувачі поглиблюють свої знання щодо майбутнього наукового дослідження. Зокрема, в циклі вибіркових дисциплін їм пропонуються: «Поглиблені дослідження місцевих історичних колекцій», «Поглиблені дослідження корейської бібліографії», «Передові дослідження в галузі організації інформації», «Теорії та практики в оцінці інформаційних систем», «Галузеві інформаційні ресурси», «Дослідження філософської основи бібліотек», «Передові теорії організації цифрових бібліотек», «Передові дослідження в галузі управління інформаційними ресурсами», «Передові теорії інформаційної поведінки», «Методи дослідження в бібліотечних, архівних та інформаційних розвідках», «Семінар із метаданих», «Передові дослідження будівництва та планування бібліотек», «Передові дослідження культурного планування громади в бібліотеках». Майбутнім докторам філософії з бібліотечних та інформаційних наук пропонуються теоретичні семінари: «Докторський семінар із довідково-інформаційних служб», «Докторський семінар із бібліотечної політики», «Докторський семінар із конкурентної розвідки в місцевих громадах».

Мета інтегрованої магістерської програми «Бібліотечна освіта» – підготовка учителя-бібліотекаря для шкільних бібліотек, який виконує функції комунікаційного посередника в системі шкільних медіа, зокрема й електронних, та педагога. В умовах розширення доступу до інформації роль інформаційних фахівців, які кваліфіковано управляють освітніми інформаційними ресурсами та швидко реагують на потреби учнів в інформації і знаннях, суттєво зростає. Після закінчення магістратури випускники отримують ступінь магістра бібліотечної освіти та ліцензію бібліотекаря другого рівня. Навчальний план підготовки таких фахівців передбачає вивчення ними наступних навчальних дисциплін: «Носії освітньої інформації», «Теорії та методики керівництва читанням», «Методика надання інформаційних послуг», «Методи навчання пошуку інформації», «Інформаційна етика в галузі освіти», «Методи дослідження в бібліотечній освіті», «Передові дослідження в галузі організації інформації», «Оцінка інформаційної поведінки користувачів бібліотек», «Управління шкільними бібліотеками» та ін. ("Curriculum",

2021). Така ґрунтовна підготовка майбутніх шкільних бібліотекарів сприятиме суттєвому підвищенню інформаційної культури корейських школярів, що вельми важливо в умовах розбудови інформаційного суспільства та суспільства знань.

Вища школа управління документами Пусанського національного університету готує магістрів та докторів філософії в галузі архівознавства. Розподіл кредитів для підготовки здобувачів різних освітніх рівнів – магістра та доктора філософії такий, як і на бібліотечно-інформаційній спеціальності. Але зміст навчального плану віддзеркалює особливості діяльності майбутніх архівних менеджерів, які мають обов'язково прослухати такі навчальні дисципліни: «Вступ до архівознавства», «Історія управління корейськими архівами», «Теорії оцінки архівів», «Правила управління архівами», «Теорії управління архівними центрами», «Системи управління архівами». У циклі вибіркових дисциплін майбутні дослідники мають можливість поглибити свої загальні та фахові компетентності в таких напрямках: «Польова робота в архівних центрах», «Управління електронними документами», «Теорії організації документації в архіві», «Дослідження управління місцевими архівами», «Порівняльні архівознавчі дослідження», «Служби архівної інформації», «Управління усною історією», «Дослідження цифрового архівування», «Архівне збереження», «Спеціальні проблеми архівознавчих досліджень».

Таким чином, на другому та третьому рівнях системи вищої бібліотечно-інформаційної освіти Корейської Республіки відбувається диверсифікація освітніх програм підготовки інформаційних фахівців на основі посилення міждисциплінарних зв'язків та поглиблення їх галузевої профілізації.

Малайський університет Куала-Лумпура, який посів 32 місце у світовому рейтингу QS World University Rankings за освітнім напрямом «Library and Information Management», теж демонструє розгорнуту структуру вищої інформаційної освіти: кафедра інформаційних досліджень пропонує здобувачам освітні програми бакалавра, магістра та доктора філософії в галузі інформаційних наук. Більш диверсифікований підхід до підготовки бібліотечних фахівців розвивають Філіппіни, де 37 університетів мають бакалаврські та магістерські освітні програми зі спеціальності «Бібліотекознавство та інформаційні науки». При цьому майже половина чотирирічних бакалаврських програм інтегрована з педагогічною освітою, коли на базі педагогічних коледжів університетів готують бакалавра початкової освіти – фахівця в галузі бібліотечної справи або бакалавра середньої освіти галузі бібліотекознавства та інформаційних наук, який може поєднувати педагогічну діяльність із виконанням обов'язків бібліотекаря шкільної бібліотеки. На базі вищих педагогічних шкіл університетів пропонуються також дворічні магістерські освітні програми, випускники яких отримують ступінь магістра педагогічних наук зі спеціалізацією «Бібліотекознавство та управління інформацією», що дозволяє їм будувати кар'єру викладача коледжу та бібліотекаря університетської бібліотеки. Водночас філіппінські університети зберігають і класичну підготовку бакалаврів та магістрів зі спеціальності «Бібліотекознавство та інформаційні науки», а також бакалаврів та магістрів мистецтв із цієї ж спеціальності.

У магістерських освітніх програмах також передбачена спеціалізація, наприклад, для тих, хто буде працювати у спеціальних бібліотеках або будувати викладацьку кар'єру. Так, найстаріша в країні Школа бібліотекознавства та інформаційних наук Філіппінського університету, яка, успадкувавши британську освітню

традицію, готує бібліотечних фахівців ще з 1916 р., пропонує магістерську освітню програму зі спеціалізації «Медичні та юридичні бібліотеки». Змісті цієї ОП становлять такі навчальні дисципліни: «Основи бібліотекознавства та інформатики», «Управління бібліотечними фондами», «Інформаційний аналіз», «Інформаційні ресурси та послуги», «Управління бібліотекою», «Автоматизована обробка інформації», «Інформаційні системи», «Статистичні методи в бібліотекознавстві та інформатиці», «Дослідницька робота в бібліотеці», «Юридична бібліографія та дослідження правової інформації», «Література із наук про здоров'я», «Методи медичної інформатики», «Бібліотечний маркетинг», «Основи архівознавства», «Архівна методологія і дослідження», «Теорія і практика організації архівного зберігання інформації» та ін. За рахунок вибіркового дисциплін і стажування майбутні магістри можуть поглиблювати обрану спеціалізацію та готувати себе до кар'єри або працівника спеціальної бібліотеки, або архівного менеджера.

Незважаючи на понад сторічний досвід підготовки бібліотечно-інформаційних фахівців у Філіппінському університеті, єдина аспірантура зі спеціальності «Бібліотекознавство та інформаційні науки» функціонує при Національному педагогічному коледжі в Манілі, її випускники одержують ступінь доктора педагогічних наук у галузі бібліотекознавства, що є дещо архаїчною освітньою традицією (*World Guide to Library*, 2007).

З інших азійських країн лише Туреччина має усі три ступені підготовки бібліотечно-інформаційних фахівців: із 1990 р. 4 університети країни випускають бакалаврів, магістрів та докторів філософії в галузі управління інформацією. Їх освітні програми модернізовані під потреби цифрового суспільства, тому містять половину дисциплін, присвячених застосуванню бібліотеками та архівами новітніх інформаційних і мережевих технологій. У Пакистані та Саудівській Аравії лише по два університети готують бібліотечних фахівців, у Шрі-Ланці та Монголії – у одному педагогічному коледжі діє застаріла за назвою та змістом бакалаврська освітня програма «Бібліотечна справа та бібліографія».

Азійські країни, що входили колись до складу СРСР (Азербайджан, Вірменія, Грузія, Казахстан, Киргизія, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан) і у 1991 р. здобули незалежність, нині належать до країн із перехідною економікою. Щодо змісту та структури підготовки бібліотечних фахівців, вони здебільшого успадкували традиції колишньої радянської системи вищої бібліотечної освіти, яка наприкінці першого десятиріччя 2000-х років почала трансформуватися у ступеневу систему навчання: бакалаврат – 4 роки, магістратура – 2 роки, докторантура – 3 роки. Але триступеневу систему підготовки бібліотечних фахівців запровадили лише Азербайджан та Таджикистан, Вірменія та Киргизія підтримують бакалаврські та магістерські освітні програми, Туркменістан та Узбекистан готують лише бакалаврів із застарілої за змістом спеціальності «Бібліотекознавство і бібліографія». Аналіз когнітивної та інституціональної складових національних систем вищої бібліотечної освіти цих країн дозволяє констатувати архаїчність підходів до підготовки кадрів для інформаційної галузі. Зокрема, суттєвим недоліком навчальних планів університетів культури, які готують бібліотечних фахівців, є повна відсутність у них дисциплін, що висвітлюють теоретичні та техніко-технологічні засади формування цифрових бібліотек і архівів, технології оцифрування документів бібліотечних та архівних фондів, можливості застосування ін-

тернет-технологій в організації обслуговування користувачів бібліотек та архівів (*World Guide to Library*, 2007). Це свідчить про необхідність суттєвої модернізації змісту підготовки в цих країнах бібліотечно-інформаційних фахівців відповідно до сучасних тенденцій цифровізації глобального комунікаційного простору.

ВИСНОВКИ

Таким чином, із 47 азійських держав активні темпи модернізації системи ступеневої вищої бібліотечно-інформаційної освіти на кшталт кращих світових зразків демонструють країни прискороеного економічного розвитку, що піклуються про якісну підготовку інформаційних фахівців як запоруку розбудови цифрового суспільства та суспільства знань. Серед них – Китай, Малайзія, Південна Корея, Сінгапур, Японія, які розвивають прогресивні моделі вищої бібліотечно-інформаційної освіти, спираючись на принципи демократизації освітніх практик, універсалізації змісту підготовки фахівців, диверсифікації профілів освітніх програм на основі поглиблення їх гнучкості та міждисциплінарності. Найперспективнішими освітніми програмами профільних університетів цих країн є ті, що спрямовані на формування у здобувачів системи цифрових компетентностей, необхідних для управління знаннями та розбудови інтелектуальної бібліотеки, функціонування якої ґрунтується на технологіях штучного інтелекту. Українським університетам варто запозичити кращі здобутки азійських колег щодо модернізації змісту та структури освітніх програм зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Гуменчук А. В. Міжнародні вимоги до гармонізації освітніх програм підготовки фахівців у галузі бібліотекознавства та інформаційних наук. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2021а. Вип. 59. С. 33–43. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.059.031>
- Гуменчук А. В. Напрями модернізації вищої бібліотечної освіти в КНР. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2021б. Вип. 60. С. 89–98. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.060.081>
- Казимі П., Кунанець Н. Провідний центр бібліотечної освіти Азербайджанської Республіки. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 3. С. 26–31.
- Матвієнко О., Цивін М. «Цифрові» професії інформаційного фахівця: освітні перспективи і вимоги ринку праці. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2021. Вип. 7. С. 58–70. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.7.2021.233279>
- Новальська Т., Касьян В. Теоретико-методологічні засади підготовки інтернет-маркетолога за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2021. Вип. 7. С. 71–82. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.7.2021.233297>
- Соляник А. А. Моделі сталого розвитку вищої бібліотечно-інформаційної освіти: зарубіжний досвід. *Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: орієнтири співтворення* : зб. матеріалів X Міжнар. наук.-практ. конф., 25–28 лют. 2020 р., смт. Славське Львів. обл. / ВГО Укр. бібл. асоц. Київ, 2020. С. 13–17.
- Толмач М. Цифрова компетентність бібліотечних фахівців як чинник діяльності бібліотек в умовах цифрової трансформації. *Український журнал з бібліотекознавства*

- та інформаційних наук. 2022. № 9. С. 57–69. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.9.2022.259152>
- Carretero S., Vuorikari R., Punie Y. DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens with eight proficiency levels and examples of use. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2017. 48 p. URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC106281> (дата звернення: 28.11.2022).
- Curriculum. *Pusan National University. Library, Archive and Information Studies*. 2021. URL: <https://lais.pusan.ac.kr/lais/62706/subview.do> (дата звернення: 26.11.2022).
- Doctor of Philosophy. Communication and Information : Curriculum. *Nanyang Technological University*. URL: <https://www.ntu.edu.sg/education/graduate-programme/doctor-of-philosophy#additionalInformation> (дата звернення: 28.11.2022).
- Master of Communication Studies (Research). Communication : Curriculum. *Nanyang Technological University*. URL: <https://www.ntu.edu.sg/education/graduate-programme/master-of-communication-studies#additionalInformation> (дата звернення: 27.11.2022).
- QS World University Rankings. *QS TOPUNIVERSITIES*. 2022. URL : <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/> (дата звернення: 27.11.2022).
- School of Knowledge Science and Library Science, School of Informatics. *University of Tsukuba*. URL: https://klis.tsukuba.ac.jp/goal_eng.html (дата звернення: 25.11.2022).
- Wee Kim Wee School of Communication and Information. College of Humanities, Arts, and Social Sciences : Communicate Change. *Nanyang Technological University*. URL : https://www.ntu.edu.sg/docs/librariesprovider143/undergraduate/wkwscl---undergraduate-programmes.pdf?sfvrsn=5304d0f4_1 (дата звернення: 27.11.2022).
- World Guide to Library, Archive and Information Science Education / ed. by A. Schniederjürge. 3rd new and completely revised ed. 2007. München : KG Saur, 561 p.

REFERENCES

- Humenchuk, A. V. (2021a). Mizhnarodni vymohy do harmonizatsii osvitynih prohram pidhotovky fakhivtsiv u haluzi bibliotekoznavstva ta informatsiinykh nauk [International requirements for harmonizing educational programs for training specialists in library and information science]. *Visnyk of Kharkiv State Academy of Culture*, 59, 33–43. <https://doi.org/10.31516/2410-5333.059.031> [in Ukrainian].
- Humenchuk, A. V. (2021b). Napriamy modernizatsii vyshchoi bibliotечноi osvity v KNR [Directions of higher library education modernization in China]. *Visnyk of Kharkiv State Academy of Culture*, 60, 89–98. <https://doi.org/10.31516/2410-5333.060.081> [in Ukrainian].
- Kazymi, P., & Kunanets, N. (2014). Providnyi tsentr bibliotечноi osvity Azerbaidzhanskoï Respubliky [Leading center of library education of the Republic of Azerbaijan]. *Bibliotечnyi visnyk*, 3, 26–31 [in Ukrainian].
- Matviienko, O., & Tsyvin, M. (2021). "Tsyfrovi" profesii informatsiinoho fakhivtsia: osviti perspektyvy i vymohy rynku pratsi ["Digital" Professions of the Information Specialist: Educational Prospects and Labor Market Requirements]. *Ukrainian Journal on Library and Information Science*, 7, 58–70. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.7.2021.233279> [in Ukrainian].
- Novalska, T., & Kasian, V. (2021). Teoretyko-metodolohichni zasady pidhotovky internet-marketoloha za spetsialnistiu 029 "Informatsiina, bibliotечna ta arkhivna sprava" [Theoretical and Methodological Fundamentals of Internet Marketing Training in Specialty 029 "Information, Library and Archival Affairs"]. *Ukrainian Journal on Library and Information Science*, 7, 71–82. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.7.2021.233297> [in Ukrainian].
- Solianyuk, A. A. (2020, February 25–28). Modeli staloho rozvytku vyshchoi bibliotечно-informatsiinoï osvity: zarubizhnyi dosvid [Models of sustainable development of higher library

- and information education: foreign experience]. In *Suchasna informatsiino-bibliotechna osvita: oriientyry spivtvorennia [Modern information and library education: orientations of co-creation]*, Proceedings of the X International Scientific and Practical Conference (pp. 13–17). VHO Ukrainska bibliotechna asotsiatsiia [in Ukrainian].
- Tolmach, M. (2022). Tsyfrova kompetentnist bibliotechnykh fakhivtsiv yak chynnyk diialnosti bibliotek v umovakh tsyvrovoi transformatsii [Digital Competence of Librarians as a Factor of Library Activity in the Context of Digital Transformation]. *Ukrainian Journal on Library and Information Science*, 9, 57–69. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.9.2022.259152> [in Ukrainian].
- Carretero, S., Vuorikari, R., & Punie, Y. (2017). *DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens with eight proficiency levels and examples of use*. Publications Office of the European Union. <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC106281> [in English].
- Curriculum*. (2021). Pusan National University. Library, Archive and Information Studies. <https://lais.pusan.ac.kr/lais/62706/subview.do> [in English].
- Doctor of Philosophy. Communication and Information: Curriculum*. (n.d.). Nanyang Technological University. Retrieved November 28, 2022 from <https://www.ntu.edu.sg/education/graduate-programme/doctor-of-philosophy#additionalInformation> [in English].
- Master of Communication Studies (Research). Communication: Curriculum*. (n.d.). Nanyang Technological University. Retrieved November 27, 2022 from <https://www.ntu.edu.sg/education/graduate-programme/master-of-communication-studies#additionalInformation> [in English].
- QS World University Rankings*. (2022). QS TOPUNIVERSITIES. <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/> [in English].
- School of Knowledge Science and Library Science, School of Informatics. (n.d.). *University of Tsukuba*. Retrieved November 25, 2022 from https://klis.tsukuba.ac.jp/goal_eng.html [in English].
- Wee Kim Wee School of Communication and Information. College of Humanities, Arts, and Social Sciences: Communicate Change*. (n.d.). Nanyang Technological University. Retrieved November 27, 2022 from https://www.ntu.edu.sg/docs/librariesprovider143/undergraduate/wkwsci---undergraduate-programmes.pdf?sfvrsn=5304d0f4_1 [in English].
- Schniederjürge, A. (Ed.). (2007). *World Guide to Library, Archive and Information Science Education* (3rd ed.). KG Saur [in English].

UDC 02:001.102]:378(5)

Anatolii Humenchuk,
PhD in Historical Sciences, Associate Professor,
First Vice Rector,
National Academy of Fine Arts and Architecture
(Kyiv, Ukraine)
e-mail: topa@ua.fm
ORCID: 0000-0001-8931-7474

THE DEVELOPMENT FEATURES OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM IN LIBRARY AND INFORMATION EDUCATION IN ASIAN COUNTRIES

The aim of the study is to determine the current state and trends in the development of models of higher library and information education in Asian countries, establishing opportunities for borrowing their best educational practices in Ukraine. The article identifies Asian countries-leaders in the modernisation of national systems of higher library and information education, including both developed countries (Japan) and rapidly developing countries (China, the Republic of Korea, Singapore, Indonesia, Malaysia, Turkey, and the Philippines).

The research methodology is based on the use of heuristic possibilities of socio-cultural and systematic approaches, source studies and comparative methods, and content analysis of bachelor's and master's educational programmes in library science.

The scientific novelty of the research consists in proving the common and different in the systems of higher library and information education of the leading Asian countries, introducing into scientific circulation the results of the content and structure analysis of library science educational programmes of the best universities in the leading Asian countries. It is noted that these educational institutions have successfully implemented all the basic principles of the Bologna Process into educational practice, thus contributing to the quality improvement of the library specialists' training and their competitiveness on the global labour market.

The author of the article draws **conclusions** regarding the main principles underlying the modernisation of library science educational programmes and establishes the socio-cultural, economic, geographical, and political factors that led to the diversity of training models for information specialists at different levels. The special features of degree training of bachelors, masters, and doctors of philosophy in the "Library and Information Sciences" specialty in leading Asian universities are determined; the profiles and content of their educational programmes are characterised. The organisational and cognitive features of the library and information personnel training of various educational levels are established; the key competencies acquired by students during their mastering are characterised. Emphasis is placed on promising achievements and innovations of the best training models of library and information specialists in Asian countries, which should be implemented within the framework of a single integrated specialty 029 "Information, Library and Archival Science".

Keywords: higher library and information education, Asian countries, bachelor's, master's and doctoral educational programmes, interdisciplinary approach, "Library and Information Management" educational direction.

Стаття надійшла до редакції 02.08.2022 р.